

A „labanc” Esterházy família nemzeti küldetéstudata

Jókai Mór *A mi lengyelünk* című, 1903-ban befejezett regényében az 1848/49-es szabadságharcos Lippay Tihamér szájába adja a szabadságharc leverése után a csüggedők felé intézett szavakat: „E terem falait nem Bál és Astarte bálványai díszítik, hanem a négy hős Esterházy arcképei néznek le ránk onnan sötét rámaikból, kik a vezekényi ütközetben életüket áldozták a magyar hazáért és a szabadságért, ezek szólnak hozzánk, és azt kérdik tőlünk: »Ha elöttetek áll a dicsőséges csatateri halál, s a gyalázatos halál a veszthelyen, melyiket választjátok?»” A regényt Jókai a Vezekényi csata¹ 250. évfordulója után néhány hónappal írta meg, de a történelmi emlékezet akkor még az eseményt számontartotta, hiszen kevés olyan família van a nemzeti történelmünkben, amelyből egy napon négyen vesztek életüket. De a kései utókor már mit sem törődik azzal, hogy 1652. augusztus 26-án a felső-magyarországi Nagyvezekény határában négy Esterházy ifjú a hazáért, nemzetért és a keresztény hitért áldozta fel életét. Mi több az utókor összemossa a kiterjedt főúri Esterházy família tagjait, azzal vádolja őket, hogy „rossz” oldalra álltak, kiszolgálták a magyarok legnagyobb ellenségét, a Habsburg-udvart, és labancokká lettek. Ez olyanynira igaz, hogy amikor az 1990-es évek elején Pozsonyban többedmagammal létrehoztuk a két háború közötti felvidéki magyar politikusról, a mártíromságot szenvedett gróf Esterházy Jánosról elnevezett közművelődési klubot, sok tájékozatlan kis-magyarországi, ám magasabb beosztású személy is értetlenül csóválta a fejét, labancnak titulálta őt, s vele együtt bennünket is.

Később, amikor 2002-ben a Vezekényi csata 350. évfordulója kapcsán az egyik jeles hadtörténészünkhöz, †Zachar József professzorhoz fordultam kérdéseimmel, válaszlevelében örömet fejezte ki afölött, hogy helyszíni megemlékezéseket tervezünk olyan történelmi eseménnyel kapcsolatosan, amelyről a történetkutatás sajnálatos módon az utolsó évtizedekben megfeledkezett. Ugyanakkor megjegyezte, hogy a Vezekényi csatát a szakirodalom is általában egy mondattal elintézi. Húsz évnek kellett eltelnie, hogy könyvbe szedjem ismereteimet a jelentős eseményről.² De közben éppen Szabadkán egy számomra emlékezetes epizódra került sor. Mivel akkor már eléggé beleástam magam a csata történetébe, egy előadói körút során ebben a városban is előadtam a témát.³ Előadásom vége felé elejtettem egy megjegyzést, hogy a csatát Esterházy Péter is említi a *Harmonia caelestis* című „aparegényében”, mire valaki a hallgatóságból csaknem tiltakozva megszólalt, hogy hiszen az végig édesapja besúgóí múltját taglalja. Aztán kiderült, hogy míg én a regény első változatára gondoltam, a felszólaló az ún. Javított kiadásra koncentrált, amelyet a szerző nem sokkal a regény megjelenése után írt⁴, amikor kiderült édesapja besúgómúltja. Természetesen, ennek sokkal nagyobb volt a visszhangja, mint az eredeti, szarkasztikus családtörténetnek. Nem tudom, mennyi erkölcsi-etikai érzék kell ahhoz, hogy valaki kitergesse saját édesapja szennyesét, engem azonban a regény első, eredeti változatának az egyik megfogalmazása dühített fel. Abban ugyanis a neves irodalmárunk az 1652-es

¹ Mivel számunkra nagy jelentőségű eseményről van szó, az erős érzelmi töltéssel rendelkező Vezekényi csata kezdőbetűjét dolgozatunkban nagybetűvel írjuk.

² Csámpai Ottó: A hősök nem halnak meg! Négy Esterházy egy hullása a Vezekényi csatában. Budapest. Püski Kiadó, 2022, 160 oldal.

³ Az előadásom 2009. június 12-én volt a szabadkai Magyar Házban.

⁴ Esterházy Péter: Javított kiadás – melléklet a *Harmonia caelestis*hez. Budapest, Magvető, 2002

ütközetet „ócska vezekényi csatának” nevezte.⁵ Mily nagy a különbség Jókai és Esterházy Péter között! Az első példaképként állítja a négy hős Esterházyt, a másik „ócska” csataként említi a heroikus ütközetet. Azt az ütközetet, amelyben maroknyi, talán ezerfős keresztény magyar csapat csúfosan megverte és futásra kényszerítette a csaknem négyezer fős török sereget. Igaz ugyan, hogy a győzelemért nagy árat kellett fizetni, hiszen a csatába induló nyolc Esterházy fiú közül négyen ottvesztek a csatamezőn. A négy elesett ifjú átlagéletkora 28 év. Túl kevés ahhoz, hogy meghaljanak! De ők már a csatába indulásuk pillanatában tudatosították, hogy ennyivel tartoznak a hazájuknak és nemzetüknek. A főúri temetésre csak három hónappal később került sor Nagyszombatban. Korabeli források szerint több ezer fegyveres lovas követte a „vörös posztóval földig béborított” koporsókat. Az egész ország gyászolt, de nem feketében, hanem vörösben, a véráldozat és a hősi halál jeleként. A látványos gyászünnepségnek köszönhetően az európai közvélemény számára fogalommá vált az Esterházy név.

A temetést követően tudatosult a családban, hogy **történelmi küldetésük van Magyarhoban**. Azonban az Esterházyak történelmi küldetését már a nagy előd, Esterházy Miklós is kimagaslóan gyakorolta. Kitaró munkával fokozatosan elérte a legmagasabb tisztségeket; 1613-ban bárói rangot kap, majd 1625-ben nádorrá, királyi helytartóvá választották az országgyűlésen, s egyben a grófi címet is használhatta. Ennek egyik alapfeltétele az volt, hogy kellő időben (1600–1601) áttért a lutheri vallásról a katolikusra. Mint nádor a Habsburg-abszolutizmussal szemben védte a magyar rendek jogait, azonban mindent megtett a politikai előmenetelért és vagyona gyarapításáért. Mágóchy Ferenc kassai főkapitány udvarában beleszeretett annak feleségébe, Dersffy Orsolyába, férje halála után házasságra is lépett vele. Közben kieszközölte testvérei, Gábor, Dániel és Pál számára a bárói címet. Mivel Dersffy Orsolya hét évvel a házasságkötésük után elhunyt, új feleséget keresett, és az ugyancsak gazdag Nyáry Krisztinát, Thur-

zó Imre árvai főispán özvegyét vette feleségül. A házasságkötést maga Pázmány Péter celebrálta a szucsányi várkapornában. Pázmány Péter a XVII. század első felében élharcosa volt annak a folyamatnak, amelynek során az ellenreformáció együtt járt a katolikus megújulással, és személyes érdemei voltak abban, hogy viszonylag békésebb körülmények között folyt a katolikus–protestáns vetélkedés. Esterházy Miklós és Nyáry Krisztina házasságából kilenc gyermek született.

Esterházy Miklós körül elég hamar kialakult egy olyan főúri csoport, amely a török kiűzését két alapelvere építette: a nemzetközi szövetségrendszerben megindítandó hadjáratra és Magyarország belső dolgainak rendbehozatalára. Sőt, Esterházy Miklós nádor számára az utóbbi még fontosabb volt, mint az első. Ezen munkálkodott élete végéig. Tény és való, hogy az utókor a családi vagyon gyarapítóját látja benne. Ugyanezt tették azonban más főurak is. De Esterházy Miklós számára a vagyon inkább eszköznek számított a hatalomhoz, hogy aztán nemzetét szolgálja minden területen. Mint a XVII. századi Magyar Királyság egyik legnagyobb formátumú politikusa – az államigazgatás mellett – kimagasló eredményeket elérő hadvezér volt, mecénása a kultúrának, adakozója az egyháznak.⁶

Esterházy Miklós nádor 1645-ben bekövetkezett halála után fia, László vette át a régens szerepét az Esterházy családon belül. Viszont amikor László 26 éves korában elesett a Vezekényi csatában, egyik napról a másikra testvére, Pál (1635–1713) lett a családfő. Bár László halálakor még csak 17 éves volt, hűségére eskette a szolgálókat, tisztviselőket és a katonai szolgálatot teljesítő zsoldosokat. Bezáratta a család uradalmainak kapuit, mivel az örökség, amelyet édesapja felhalmozott a török dúlta országban, veszélybe került, és védelemre szorult. Az uralkodó, III. Ferdinánd (1637–1657) már szeptember közepén órá ruházta mind a Sopron megyei főispáni, mind a pápai főkapitányi tisztséget.

Pál néhány héttel később, október 21-én, a fraknoi kápolnában csaknem titokban feleségül vette az ugyancsak örökségre jogosult, de még csak 11 éves unokahúgát, a Lakompakban szü-

⁵ Esterházy Péter: *Harmonia caelestis*, Budapest, Magvető 2000, 310. old.

⁶ Többek között ő építette a nagyszombati (ma Trnava – Szlovákia) templomot, amely egyben egyetemi templom is volt, és ma Keresztelő Szent János-székesegyházként ismert.

letett Esterházy Orsolyát (1641–1682), féltestvérének (édesapja első házasságából született Istvánnak) lányát. Így tudta összetartani az Esterházy-vagyont, és megóvni más családtagok követeléseitől. Pált ebben az időben még kizárólag Zrínyi Miklós emberi és költői példája vezérelte.⁷ Katonaként egyik legismertebb vállalkozása, hogy Zrínyi oldalán végigharcolta az 1663–64-es téli hadjáratot, ott volt Kanizsa ostrománál és Új-Zrínyivár lerombolásánál is. Az általa megrendelt csataképsorozatokat ábrázoló képzőművészeti alkotások beleillettek abba a politikai programba, amely – Zrínyihez hasonlóan – az aktív törökellenes harcot kívánta meghirdetni. Ezt bizonyítja a Zrínyit dicsőítő *Mars Hungaricus*, amelyben bírálja a császári hadvezetést. Bár később politikai pályafutása más irányt vett, Zrínyi halála után is mindvégig megtartotta törökellenes programját. Már akkor intenzív nemzetközi kapcsolatokat ápol; a császári udvar mellett levelezett a velencei követtel, a pápával és nunciussal.

Ipolyi Arnold szerint ő volt az, aki gyártatta, ha ugyan nem maga állította össze az Esterházy család hamis történetét, a *Trophaeum Domus Estoras* című művet. Ebben a család Estoras nevű őse Attilán át a bibliai Nimródig és Noéig vezethető vissza, és kitalált személyek szerepelnek a családfa ágain.⁸ Míg a XX. és XXI. század embere felrója a Habsburgoknak, hogy mellőzik, meghamisítják és elvetik a szkíta–hun–magyar folytonosság elméletét, a Habsburg-párti Esterházy familia sarja büszkén vallja magát a szkíta és hun hadvezérek leszármazottjának. Pál a nagyszombati egyetemi templom kriptájának bejáratán fekvő márványköre, oda, ahol szülei és a vezekényi hősök alusszák örök álmukat, be-

levéseti a díszes jelzőt elődeiről, mint „a szkíta fejedelem támaszairól a hunok hadjáratában”. Ez a jelző természetesen őrá is vonatkozik, és utódaira is, akik ezzel a származással büszkén kitüntetik a család többi tagját. Bár ezt néhányan a tudomány meghamisításának állítják be⁹, mi elnézőbbek vagyunk, és ezt inkább úgy tekintjük, mint egy olyan személyiség nemzeti büszkeségének a megnyilvánulását, aki talán tudatában is volt annak, hogy mint Habsburg-hű ugyan nem a megfelelő oldalt képviseli, de épp ezzel akarta bizonyítani valós hovatartozását. Nádor létére lovas katona volt ugyanúgy, mint azok az őseink, akikről a perzsa és bizánci történetírók megrajzolták az első lovas „nemzetportrét”. Testvérbátyját, László grófit, a Vezekényi csata legismertebb hősi halottját az idegen származású Caspar Jongelinus örökíti meg egy ünnepi költeményben¹⁰, amelyben azzal dicsőíti, hogy a hun nemzet szülötte. Elképzelhető, hogy éppen Pál kérésére.

*Illustri Ladislaus erat de gente creatus
Hunnorum Hungariae priscae nobilitatis Eques.
Palladius iuvenis coluit promptissimus artes:
Caesare pro magno Martis in arma ruit.
Hungariae procerum gladio defendit honorem
Exprobrum haud passus, Turca superbe, tuum.
Hinc peperit solers numquam debile nomen,
Quo vita fungens, mortuus et fruitur.
Nobilitas multum illi conciliavit honoris,*

*László úr szép hírű családnak volt a szülötte
Régi nemes vérből, hősi Attilától.
Ifjúként művelte Athéné bölcs tudományát,
Óvni a császárt lett Arés bajnoka ő.*

⁷ A fiatal Esterházy Pál ihletet merítve Zrínyi Miklóstól versírással is foglalkozott, aminek az első komolyabb megnyilvánulása az 1656-ban írt verseskönyvében található *Egy csudálatos ének* című heroikus költemény, amelyben megörökítette bátyja, Esterházy László helytállását a Vezekényi csatában. Így ír erről: „Bizonyal írom, hogy nála / Senki az sárt meg nem állja”. A patakknak szorított Esterházy László bizony oly bátran állta a sarat, hogy a török katonáknak huszonöt lött, szúrt, vágott sebet kellett ejteni rajta, míg „életét dicsőségesen letette”. Irodalomtörténészek feladata lenne feltárni a ma is használt „állja a sarat” kifejezés valós eredetét. Lehetséges, hogy Esterházy Páltól származik!

⁸ Bővebben: IPOLYI Arnold: Bedegi Nyáry Krisztina. Budapest, Méhner Vilmos kiadása. Magyar Történelmi Életrajzok. A Magyar Tudományos Akadémia és a Magyar Történelmi Társulat megbízásából. Szerk. Szilágyi Sándor. Budapest, Franklin-Társulat Könyvnyomdája, 1887, 55–57. old. Teljes címe: *Trophaeum Nobilissimae Ac Antiquissimae Domus Estorasianae*.

⁹ Bővebben: TÓTH Gergely: Egy koholmány hosszú árnyéka. In: ÁCS Pál (szerk.): Esterházy Pál, a műkedvelő mecénás. Egy 17. századi arisztokrata-életpálya a politika és a művészet határvidékén. Budapest, Reciti, az MTA BTK Irodalomtudományi Intézetének recenzios portálja, 2015, 357–372. old.

¹⁰ Közreadja: MARTÍ Tibor: Gróf Esterházy László (1626–1652). Fejezetek egy arisztokrata család történetéhez. Doktori (PhD-) értekezés. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, 2013, 210–211. old. Latinból magyarra átverselte ADORJÁNI Zsolt.

*Kardjával megvédte a hont s hírét a magyarnak
Nem túrvén a pogány átkot az ősi hazán.
Így a dicsőség, mit szerzett élteben, a holtat
Síron túl követi, el sose pusztul a név.
Adorjáni Zsolt fordítása*

A szerző latin kéziratában áthúzta a Magyarország megnevezést, és helyette Hunt – Hunniát írt. Ha következetesen tükörfordításban tolmácsolnánk a két sort, akkor a szöveget így is lehet értelmezni:

*Lászlót dicső nemzet teremtette,
hunok ősi nemes lovagja ő.*

A kismartoni várkastély főhomlokzatát díszítő, Hans Matthias Mayr által 1667-ben készített 18 mellszobor alatt, amelyekből kettő Esterházy Pált és apját, Miklóst ábrázolja, a következő nevek szerepelnek (köztük a hun fejedelmek és hadvezérek): KEVE, KADICHA, KEME, ATILA, BUDA, BELA, ALMOS, ARPAD, GYULA, CHUND, LEHEL, EURS, SABOLCH, GEYSA, VERBULCH, ZOLTAN. Ez a történelmi szoborsorozat is szemléletes kifejezője és hirdetője a magyar állameszmének, ugyanakkor az Esterházy család nyílt hitvallása a magyarság mellett.

Gróf Esterházy Pál 1681-ben, édesapjához hasonlóan, ugyancsak megkapta az Aranygyapjas rendet, és Magyarország nádorává választották.

Visszatérve a kései utód, Esterházy Péter minősítésére a *Harmonia caelestis*ben¹¹, amelyben „ócska vezekényi csatának” nevezi ezt a történelemkönyvekben alig számontartott eseményt, szükséges kihangsúlyozni, hogy a Vezekényi csata mindenképpen olyan jelentős mozzanata volt a magyar hadtörténelemnek, amely nagy részben hozzájárult a török végleges legyőzéséhez. Hadd idézzem volt tanítómesterem és kedves barátom szavait: „Az 1652. augusztus 26-27-én lezajlott, török ellen vívott nagyvezekényi csata nemcsak a magyarság és a Zsitva völgye lakóinak szempontjából volt jelentős, hanem a Kárpát-medence népeinek szempontjából is. Például szolgált, hogy a török nem legyőzhető-

len és nincs joga más nemzeteket rabigában tartani, fiait rabláncra verni. Elég egy önfeláldozó, hazáját szerető, jól képzett sereg, megbízható, példaképpül szolgáló vezéreivel az élén, és az oszmánokra súlyos csapást lehet mérni.”¹²

A győztes csata következtében sikerült a Zrínyi által annyira bírált harci morált helyreállítani a magyar katonák között, és bár kisebb-nagyobb kudarcokkal, de az események sorozata egészen az 1683-as győztes bécsi csatához vezetett. Írásunk tárgyával kapcsolatban mindenképpen szükséges kiemelni, hogy a Bécs melletti kahlenbergi csatában a Sobieski János lengyel király vezette keresztény haderő visszaverte a törököket, és győzelmével előkészítette Magyarország felszabadítását. Esterházy Pál ugyancsak részt vett a Bécs védelméért vívott harcokban, sőt meg is sebesült a csatában, de nem tartozott hatásköre alá hadsereg, amelynek parancsolhatott volna. A birodalmi főváros felmentése után igyekezett minél több magyar katonát hadba állítani. Az országot a Habsburgok uralma alatt akarta egyesíteni a török ellen. Neki köszönhetően a felszabadító háborúban közel 20 ezer fős magyar haderő is részt vett, ami jelentős mértékben hozzájárult a győzelemhez. Ennek része volt Sobieski Párkány elleni felvonulása: a császári csapatokkal, birodalmi gyalogsággal és tüzérséggel megerősítve sikerült elfoglalni és megsemmisíteni az ott állomásozó török csapatokat. Az Esztergom felé menekülők alatt szétlőtték a hidat, és néhány nap múlva a lengyel és császári csapatok elfoglalták Esztergomot is. Mindközben nagy erőfeszítéseket tett azért, hogy önállóan szervezett magyar nemzeti hadsereget állítson fel a bécsi Udvari Haditanács.

Esterházy Pál 1684-ben részt vett Buda első ostromában is, amely sikertelen volt, de nem vett részt a két évvel későbbi sikeres visszafoglalásában, mert nádorként nem akarta magát beosztottként egyetlen német generális alá sem adni. 1686-ban, amikor Caraffa generális Debrecen ártatlan lakosait megölette, megkínóztatta, majd súlyos hadisarcot vetett ki a városra, kemény szavakat intézett a császár felé;

¹¹ Esterházy Péter könyve címét a nagy múltú felmenőjétől kölcsönözte, aki *Harmonia caelestis* címen jelentette meg az általa komponált kantátákat (1711), amelyek a korai magyar és nemzetközi zenetörténet értékes emlékei. Ez is bizonyítja, hogy kora egyik legműveltebb és sokoldalú irodalmi és művészeti tevékenységet folytató hadvezére, politikus volt.

¹² MOTESÍKY Árpád: A nagyvezekényi csatamezőn – 5. Hetedhétár. 9. évf. 2005. 22. szám, 25. old.

Magyarország többet fizet most, mint százötven éven át a töröknek – írta. Felróják neki, hogy mint Magyarország nádora 1687-ben rávette a rendeket, hogy mondjanak le az Aranybulla ún. „ellenállási” záradékáról és a szabad királyválasztásról, hiszen „a királyi családban Árpád vért tisztelhetette a magyar”. Az emlékezetes 1687. évi országgyűlésen a Habsburg-ház érdekében hozott határozatok szerint II. Endre Aranybullájának (1222) a nemzet fegyveres ellenállási jogáról szóló 31. cikkelyét eltörölték, és elfogadták a királyi család fiági örökösödésének törvényét. Ennek következményeképp a kilencéves József, Lipót elsőszülött fia 1687. december 9-én a 91 éves Széchenyi György esztergomi érsek által, a nádor segédletével megkoronáztatott.¹³ Ellenben a császár kötelezettséget vállalt, hogy a töröktől visszafoglalt területeket az országhoz csatolja, mérsékli az adót, megfegyelmezi a garázdálkodó császári katonaságot, és tiszteletben tartja a nemesi kiváltságokat. A császár ugyancsak megszűntnek nyilvánította az eperjesi vértörvényszéket, és az áldozatok családjának kárpótlást ígért. Esterházy Pált szolgálataiért még ugyanebben az évben a császár birodalmi hercegi rangra emelte. A „példásan máriás lelkű” nádor azonban azt is elérte I. Lipót Habsburg-uralkodónál, hogy a nagy oszmánellenes háború közepette, 1693-ban ő is megismételje Szent István felajánlását e szavakkal az Úristenhez fordulva: „A visszaadott Magyarországot én a Te Szentséges Anyádnak, az Egek Királynéjának, Magyarország Nagyasszonyának, újból odaajándékozom, szentelem és egészen az ő oltalma alá rendelem.”¹⁴ Még előtte, de már hercegi minőségében, Nagyszombatban színpadot építtetett. A nádor minden ízében magyar és buzgó katolikus érületénél fogva csak egy politikai irányt követhetett – kiszorítani a törököt Szent István országának határai közül. Ezt azonban a Habsburg-ház segítségével vélte megvalósítani, s így jutott el arra a meggyőződésre, hogy a királyi család Magyarországon található hatalma legtermészetesebb súlypontját. Ez része volt annak a külde-

tésnek, amelyet már édesapja felvállalt, amelyet mai szóhasználattal úgy fogalmazhatnánk meg, hogy **értelmes közvetítés a magyar nemzet és a Habsburg-uralkodóház között.**

Az 1699. január 26-án aláírt karlócai békekötés lezárta a Habsburg–török háborút, amely során a Magyar Királyság területéről végleg kiűzték a törököt.

Esterházy Pál herceg, a Vezekényi csatában elesett László gróf öccse, haláláig, 1713. március 24-ig tölthette be teljes dicsőséggel Magyarország nádora tisztét. Nem vett részt a Wesselényi-féle összeesküvésben, és II. Rákóczi Ferenc fejedelem felkelése is idegen volt tőle. Tény, hogy ő és az Esterházy familia tagjainak többsége a továbbiakban is szívvel-lélekkel Habsburg-párti volt. Mindemellett az a tény, hogy Esterházy Pál első feleségének, Orsolyának a halála után újra megnősült, és a Habsburgok egyik legnagyobb ellenségének, Thököly Imrének a hűgát, Évát vette feleségül, a legnagyobb bizonyíték arra, hogy határt tudott szabni a Habsburg-pártiságának, ha szíve és érdekei úgy diktálták.

Az Esterházy familia kései leszármazottai közül is sokan a haza békéjén fáradoztak, fel-fellobbanó magyar érzésükben nem kételkedhetünk. Bár hozzá kell tenni, hogy általában az Esterházyakat Bécsben megbízhatatlanoknak tekintették, Magyarországon pedig labancnak. Azonban a Habsburg-párti katolikus főúr és az erdélyi református nemes, beleértve a nagynevű fejedelmeket, a későbbiek során pedig a kuruc és labanc egyaránt átéreztek a saját magyarságukat és a másikat is. Ellenfelekké váltak, de ellenségekké, idegenekké soha!

Kétségtelenül a Habsburgok uralma alatt az Esterházy familia vitte legtöbbszörre mind rangban, mind vagyonban. Felróják nekik, hogy a jutalmul kapott vagyonra a „hazaáruló” tevékenységükkel tettek szert, és ez a vagyon már nagyságában elérte a csillagos egeket: *A földterület nagysága alapján a XIX. század végén az Esterházyak birtoka 403 300 hold volt. A család összvagyon, mai árfolyamon számolva 150 milliárd forintot tett ki, ebből csak a földbirtok 75 milliárdot érhetett.*¹⁵

¹³ Az 1681. évi országgyűlés megnyitására érkező uralkodót a lajtaszentmiklósi mezőn egész ünnepi környezete hallatára Árpád véreként üdvözölte az egybegyűlt nemzet szónoka, Széchenyi Pál kalocsai érsek.

¹⁴ ZACHAR József: Egy az Isten, egy a nemzet. Budapest, Heraldika Kiadó, 2009, 122. old.

¹⁵ <https://hovekedes.hu/elemezések/az-eszterhazy-csalad-foldteruletei-ma-75-milliard-forintot-ernenek-ismerjek-meg-a-1800-as-evек-nagy-foldbirtokosait>

Nézzük meg azonban, hogy micsoda „haza-áru” tevékenységért kapták ezt a vagyont és rangot. Említettük, hogy az Esterházyak ősatya, Miklós nádor, a család legmeghatározóbb egyénisége két alkalommal is jól házasodott, és ezekkel a házasságokkal nagy vagyonra tett szert. Ellenben az államférfiúi tehetségéhez nem férhet kétség. Magyarságához sem! Hiszen még végrendeletében is arra inti utódait, hogy magyar házastársat válasszanak maguknak. László fiához ezeket a szavakat intézi: „...idegen nemzetben nem akarom hogy öltözzék, nem a más nemzetségekhez való idegenségből avagy azoknak megvetéséért, hanem az idegen erkölcsöknek össze elegyítésének eltávoztatásáért, aki igen ritkán hoz jót [...]. Hanem, ha valamivel alsóbb rend lészen is magánál az, vegye maga nemzetét.”¹⁶ Bár megszívlelnék ezt a tanácsot századunk ifjú magyarjai! De ilyen tanácsot már senkitől nem kapnak.

Miklós nádor legkedvesebb fia, a már említett László, apja halála után hét évvel a Vezekényi csatában a törökök fegyvereitől hősi halállal pusztult el. De Esterházy Miklós már 12 éves korában, 1596-ban elvesztette egyik testvérét, Istvánt, aki a mezőkeresztesi csatában szintén a török ellen esett el. Másik testvérének, Pálnak Ferenc nevű fia a Vezekényi csatában hunyt el 35 éves korában. Harmadik testvérének, Dánielnek egyenesen négy fia esett el a törökök ellen: Tamás és Gáspár a Vezekényi csatában, az első 27, a második 24 éves korában. György, noha pap, esztergomi prépost volt, Párkánynál 1663-ban, 33 éves korában, és végül Mihály 57 éves korában, 1686-ban, Budánál esett el. Sőt, herceg Esterházy Pál nádor Antal nevű ükunokája is a törökök elleni harcokban szerzett sebeibe halt bele, 22 éves korában.

Az első, 1914–1918-as nagy háborúban is legalább fél tucat Esterházy halt hősi halált, a másodikban is legalább két fő a nemes családból.

Ezeket a tényeket csak azért hangsúlyozzuk, mert a közhiedelemben beivódott az a hamis

meggyőződés, hogy a gazdagokat, főleg akkor, ha a hatalmuk csúcsán voltak, felmentették a haza fegyveres védelme alól. Nem, nem voltak felmentve, mert élt bennük a tudat, hogy van egy küldetésük, és meg voltak győződve arról, hogy a tágabb közösség, a nemzet elvárja ennek a teljesítését.

De ha ez sem lenne elég az ellenérvelőknek, akkor az utolsó érvként felsorakoztathatnánk a valódi „kurucokat” az Esterházyak között. Az egyik ilyen volt gróf Esterházy Antal (1676–1722) Esterházy Ferencnek (Pál nádor öccse) és Thököly Katalinnak a fia, Thököly Imre fejedelem unokaöccse, a Héttorony utolsó magyar rabja, a későbbi kuruc tábornagy, aki II. Rákóczi Ferenc nagyságos fejedelmet egészen Rodostóig elkísérte, és most is ott fekszik mellette a kassai Szent Erzsébet-székesegyházban. Mint ennek az írásnak a megalkotója azért is adózom előtte nagy tisztelettel, mert a Csámpai nemzetség két felmenője, nemzeti vitézlő Csámpai György főhadnagy és Csámpai István főhadnagy – még ha talán nem is egyenes ágú vérrokonaim, de – az ő kötelékében szolgálhattak, és így nagyobb dicsőséget hoztak nemzetségünk nevére.¹⁷

Szükségszerűen megemlítenők az Esterházy családból származó egyházi méltóságok, akik ugyancsak tudatosították küldetésüket, és történelmi szerepet vállaltak a nemzet javára. Ezek közül szükséges kiemelni a vágújhelyi¹⁸ születésű, alázatos életszemléletű, de ugyancsak nagy műpártoló gróf Esterházy Imrét (1664–1745), aki pályafutásának első csúcsaként eléri a pálos rendfőnökséget, majd esztergomi primás-érseként Pozsonyban 1741-ben Mária Terézia fejére teszi a Szent Koronát.¹⁹

És ha mindezek ellenére valakiben mégis kételyeket ébresztene az Esterházy név, itt van a két háború közötti felvidéki magyar politikus, *Isten szolgája*²⁰, gróf Esterházy János, akinek manapság a Kárpát-medencében az Esterházyak közül talán a legnagyobb kultusza van. És

¹⁶ Közli BERÉNYI László: Esterházyak – Egy ezeréves család története. Első kötet. Eszterháza Kulturális, Kutató- és Fesztiválközpont, 2014, 123. old.

¹⁷ Róluk bővebben: THALY Kálmán közli: Gróf Eszterházy Antal kurucz generális tábori könyve. 1706–1709. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1901

¹⁸ Vágújhely – Felvidék, ma Nové Mesto nad Váhom Szlovákiában.

¹⁹ Georg Raphael Donner Szent Márton lovas szobra a pozsonyi dómban valójában Esterházy Imrét ábrázolja magyar huszáruhában, aki az egyik legnagyobb mecénása volt a templom átépítésének.

²⁰ Gróf Esterházy János az „Isten szolgája” megnevezést 2019-ben, a boldoggá avatási eljárás elindításakor kapta.

ne feledjük, hogy ő is annak az Esterházy Dániel által alapított ágnak a leszármazottja, amelyből két fiatal áldozta fel életét a Vezekényi csatamezőn. Politikusként tudatosította a küldetését, vállalára vette a felvidéki magyarság sorsát, az első bécsi döntést követően egészen a háború végéig a megkérdőjelezhetetlen vezéralakja lett az

ún. Szlovák Államban rekedt magyarságnak. A háború után pedig keresztényként, a nemzetek közti történelmi megbékélés fáklyavivőjeként és főleg megingathatatlan mártírként végtelen emberszeretetről tett tanúbizonyságot.²¹ Így aztán az Esterházy család népszerűségén ejtett valóság vagy vélt csorbát többszörösen is kiköszörülte.

²¹ Gróf Esterházy Jánosról részletesen lásd Molnár Imre: Esterházy János élete és mártírhalála. Méry Ratio, 2022, 443. oldal.

Tudatalatti jelenségek III.